Archive of SID

فصلنامــه اقتصاد مالی
سال پانزدهم / شماره ۵۵ / تابستان ۱۴۰۰
صفحه ۱۹۱ تا ۲۱۵

# ارائه الگوی تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی

مهدی ذوالفقاری[۱]
سیدعلی واعظ[۲]
محمد خدامرادی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۴

**چکیده**

هدف مطالعه حاضر، بررسی و ارائه الگوی تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی می‌باشد. به منظور حصول اهداف پژوهش؛ اطلاعات ۱۰ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که برای یک قلمروی ده ساله (از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا پایان سال ۱۳۹۸) انتخاب شده بودند، استخراج و آزمون‌های آماری لازم بر روی آنان صورت گرفت.روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی- علّیبوده و طرح آن از نوع تجربی و با استفاده از رویکرد پس‌رویدادی است. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، از رگرسیون خطی چندمتغیره که مبتنی بر داده‌های پانل و ترکیبی از سری‌های مقطعی و زمانی بوده، استفاده شده و در گام بعد، با استفاده از روش‌های آماری و اقتصادسنجی به بررسی تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته پرداخته است. در نهایت، یافته‌های پژوهش بیان داشت که در شرایط بحران‌های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نرخ بازده دارایی‌ها و نسبت کیوتوبین بانک‌های نمونه؛ تأثیر منفی و معنادار و در شرایط بحران‌های مالی؛حاکمیت شرکتی بر نرخ بازده دارایی‌ها و نسبت کیوتوبین بانک‌های نمونه؛ تأثیر مثبت و معناداری دارد.

**واژه‌های کلیدی:** ارتباطات سیاسی، حاکمیت شرکتی، بحران‌های مالی، عملکرد بانک‌ها.
**طبقه بندی JEL:** C12، C21، D53

۱- گروه حسابداری، واحد بین‌المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران. zolfaghari.phd1398@gmail.com
۲- گروه حسابداری، واحد بین‌المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران، نویسنده مسئول. sa.vaez@yahoo.com
۳- گروه ریاضی و آمار، واحد ایذه، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه، ایران. mohammad_moradi57@yahoo.com



www.SID.ir

Archive of SID



**۱- مقدمه**

جهان مالی و دنیای بانک‌داری با سرعتی وصف‌ناپذیر در حال تحول و تکامل است. بانک‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی در رقابت شدید با یکدیگر و در جهت بسیج منابع بانکی و ارائه خدمات گوناگون به مشتریان اعم از سپرده‌گذاران و دریافت‌کنندگان وام و تسهیلات؛ گوی سبقت را از یکدیگر می‌ربایند. در حالی که مدیران علاقه‌مند به مشخص کردن نتایج تصمیمات مدیران قبلی می‌باشند، توجه قانون‌گذاران بانکی معطوف به سلامت و امنیت سیستم بانکی است.مدیران بانکها در حفظ اعتماد عموم بر وضعیت بانک‌ها، در جهت مشخص نمودن بانک‌هایی که مشکلات سختی را تجربه می‌نمایندنظارت شدیدی داشته و بدون نظارت مستمر بر وضعیت بانک‌ها مشکلات موجود می‌تواند از نظر آنها دور مانده و در آینده منجر به ورشکستگی مالی آنها گردد. از سوی دیگر سپرده‌گذاران نیز از آنجایی که مجاز به داشتن بازده ثابت نبوده و حفظ ارزش اسمی سپرده‌هایشان تضمین شده نیست، علاقه‌مند به مشخص شدن وضعیت بانک‌های خود هستند. باید دانست تجزیه و تحلیل درآمدها، ارزیابی کار یک سازمان مالی را ممکن ساخته و نشانگر توانایی رقابت آن سازمان بوده و همچنین تاثیر سیاست‌های کلان مالی بر مؤسسات مالی را نشان می‌دهد و تجزیه‌وتحلیل و ارزیابی عملکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی تابع چارچوبی خاص و کاملاً متفاوت از شرکت‌ها و سایر مؤسسات انتفاعی است(لاتن و همکاران[۱]، ۲۰۱۸).هدف مطالعه حاضر، بررسی و ارائه الگوی تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی می‌باشد.

**۲- چارچوب نظری و پیشینه پژوهش**

در دهه‌های اخیر به دنبال سقوط اقتصادی و بحران‌های مالی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته، مفهوم حاکمیت شرکتی مورد توجه بیشتری قرار گرفته است (تسییم[۲]، ۲۰۱۹). توجه به این مفهوم در بانک‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بانک‌ها نقش اصلی تامین مالی بنگاه‌ها را در کشور بر عهده داشته و به عنوان مهمترین نهاد در جذب سپرده‌های مشتریان شناخته می‌شوند و لذا طیف وسیعی از ذی‌نفعان را در بر می‌گیرد که لزوم حفظ حقوق آنان؛ اهمیت وجود حاکمیت شرکتی در بانک‌ها را نشان می‌دهد (گائو و همکاران[۳]، ۲۰۱۹). بانک‌های ایرانی در راستای ایفای رسالت خویش در افزایش ثروت و ایجاد ارزش افزوده اقتصادی برای سهامداران و جامعه، همواره در تحقق منافع سایر ذی‌نفعان کوشا و مصمم بوده‌اند. زیرا بانک‌ها به عنوان واسطه‌گر وجوه، همواره نقشی بی‌بدیل در اقتصاد هر کشور ایفا نموده‌اند، ولی ایفای این نقش، در کنار «حفظ منافع سپرده‌گذاران»، «حفظ اعتماد و اطمینان به بانک‌ها» و از سوی دیگر، پیچیدگی



www.SID.ir

Archive of SID



روزافزون در عملیات بانک‌ها و حساسیت آنها به بحران نقدینگی، شرایط پیچیده‌ای را در برقراری تعادل در منافع تمام ذی‌نفعان یک بانک ایجاد کرده است (سعدی، ۱۳۹۵). یکی از راهکارهای مناسب برای برقراری این تعادل، ارتقای حاکمیت شرکتی در بانک‌هاست. در سال‌های اخیر پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در جهت استقرار نظام حاکمیت شرکتی، از طریق قانون‌گذاری، اعمال اقدامات نظارتی و نیز اقدامات داوطلبانه شرکت‌ها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه صورت گرفته است. از سوی دیگر، سپرده‌گذاران و ذی‌نفعان دیگر بانک‌ها نیز آگاهی بیشتری در مورد ضرورت و اهمیت نظام حاکمیت شرکتی یافته و نسبت به پیگیری استقرار این نظام در شرکت‌ها علاقه‌مند شده‌اند. ضمن آنکه، استقرار یک نظام جامع و موثر حاکمیت شرکتی بر توسعه و عملکرد بازارهای مالی و تخصیص بهینه منابع در اقتصاد تاثیر مثبت دارد؛ شواهد تجربی، ارتباط نزدیک میان نظام مناسب حاکمیت شرکتی، عملکرد مطلوب و رشد اقتصادی را نشان می‌دهند. بر این اساس، مقامات نظارتی و قانون‌گذاران کشورهای مختلف تلاش کرده‌اند، محیطی توانمند متناسب با اصول حاکمیت شرکتی در بانک‌ها و موسسات مالی ایجادکنند که می‌توان به تدوین دستورالعمل‌هایی در ارتباط با کنترل‌های داخلی، تبیین وظایف و مسئولیت‌های هیات مدیره و تفکیک وظایف اجرایی و نظارتی، ایجاد کمیته‌های مختلف، افشا و شفافیت اطلاعات مالی، حمایت از حقوق سهامداران، ارتقای امنیت فناوری اطلاعات و تدوین اصولی برای مدیریت انواع ریسک ها اشاره نمود. بر اساس طرح این مبانی نظری؛ این سوال بوجود می‌آید که تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی چگونه است؟

### ۲-۱- پیشینه داخلی

غلامزاده (۱۳۹۷) به بررسی عملکرد بانک‌ها در طول بحران مالی پرداخت. در راستای این هدف تعداد ۱۵ بانک از جامعه آماری که اطلاعات مورد نیاز برای دوره ۵ ساله مورد تحقیق ۹۱ تا ۹۵ در مورد آنها قابل دسترس بود انتخاب گردید برای آزمون فرضیه تحقیق از مدل رگرسیون استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که عامل بحران مالی دارای اثر منفی بر عملکرد بانک‌ها بوده و باعث افت سودآوری و عملکرد آنها شده است. همچنین ضریب منفی عامل مالکیت نشان داد که بانک‌های دولتی در مقایسهیا سایر بانک‌ها، از عملکرد ضعیف‌تری برخوردار بوده‌اند. همچنین نتیجه بررسی ضریب اندازه نشان داد که عملکرد ضعیف‌تر مربوط به بانک‌های بزرگتر می‌باشد که به نوعی تایید



www.SID.ir

Archive of SID



فرضیه قبلی مبنی بر ضعیف بودن عملکرد بانک‌های دولتی نیز می‌باشد.مازندرانی (۱۳۹۶) به بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی و ریسک در بانک‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. برای انجام این تحقیق نمونه‌ای متشکل از ۹ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید و با بهره‌گیری از الگوی رگرسیون چند متغیره مبتنی بر تکنیک داده‌های تابلویی فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون قرار گرفتند. یافته‌های بدست آمده حاکی از آن بود که بین ارتباطات سیاسی و بازده دارایی‌ها رابطه منفی و معنادار وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد بین ارتباطات سیاسی و ریسک عدم دریافت بدهی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. رمضانی (۱۳۹۵) به بررسی رابطه بحران مالی و سودآوری و سایر شاخص‌های عملکرد در بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت.نتایج نشان داد بحران مالی تاثیر معناداری بر سودآوری و عملکرد بانک‌ها داشته است. این نتایج نشان داد که بحران مالی می‌تواند سودآوری و عملکرد بانک‌ها را تحت تاثیر عمده قرار دهد. جوان (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی (مطالعه موردی بانک‌های منتخب) پرداخت. در این پژوهش تاثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی ۱۷ بانک اقتصاد نوین، انصار، ایران زمین، پارسیان، پاسارگاد، تجارت، حکمت ایرانیان، دی، سامان، سرمایه، سینا، شهر، صادرات، قوامین، کارآفرین، گردشگری و ملت با استفاده از روش پانل دیتا طی دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۹ بررسی شد. در این مطالعه برای بررسی چهار فرضیه تحقیق از چهار متغیر وابسته شامل بازده دارایی‌ها، بازده حقوق صاحبان سهام، سود خالص، نسبت ارزش بازاری به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام و همچنین از سه متغیر مستقل شامل اندازه هیأت مدیره، استقلال هیأت مدیره، و درصد سهام دراختیار نهادها استفاده شد.یافته‌های بدست آمده از وجود رابطه معنی‌داری بین حاکمیت شرکتی با عملکرد مالی طی دوره مورد مطالعه حکایت دارد. سعدی (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت.نتیجه حاصل از آزمون فرضیه‌های این پژوهش نشان داد که فرضیه اول رد شده و فرضیه دوم و سوم و چهارم تایید شده و بین درصد مدیران غیرموظف و نرخ بازده دارایی‌ها رابطه معناداری وجود ندارد؛ در حالی که بین تفکیک پست و سهامداران نهادی و اندازه بانک رابطه معناداری وجود داشت. سالاروند مجد (۱۳۹۴) به بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک‌های خصوصی کشور پرداخت. در تحقیق حاضر برای مطالعه اثر نوع حاکمیت شرکتی، ساختار هیئت مدیره و ساختار مالکیت بر عملکرد مالی بانک‌ها از



www.SID.ir

Archive of SID



روش داده‌هـــای تلفیقـــی ایســـتا اســـتفاده شـــده و در روش داده‌هـــای تلفیقـــی ایســـتا پـــس از انجام آزمون هاســـمن و F لیمـر و انتخـاب روش اثـرات ثابـت اقـدام بـه بـرآورد ضـرایب مـدل بـا اسـتفاده از روش حـداقل مربعـات معمـولی بـرآورد گردیـد. یافتـه‌هـای تحقیـق نشـان داد کـه در بانـک‌هـای خصوصـی بـین حاکمیـت شـرکتی و عملکـرد مـالی رابطـه معنـی‌داری وجـود دارد. همچنـین سـاختار کمیتـه، چـارچوب کنتـرل داخلـی، شـفافیت سـازمانی، تعـداد اعضـای هیـات مدیره، سـهم مالکیـت سـهامدار عمـده و نسـبت تعـداد هیـات مـدیره غیرموظـف بـه کـل هیـات مـدیره و عملکـرد مـالی رابطـه معنـی‌داری وجـود دارد. امـا بـین متوسـط سـابقه خـدمت اعضـای هیـات مـدیره، نسـبت تعـداد مردهـای هیـات مـدیره و عملکـرد مـالی بانـک‌هـای ایرانـی ارتبـاط معنی‌داریافت نشد.

### ۲-۲- پیشینه خارجی

گـائو و همکـاران[۴] (۲۰۱۹) بـه بررسـی رابطـه میـان ارتباطـات سیاسـی، حاکمیـت شـرکتی و عملکـرد مـالی پرداختنـد. آنـان دریافتنـد کـه ارتباطـات سیاسـی بـر عملکـرد بانـک‌هـا، تـأثیر منفـی و معنـاداری دارد و هـدف اصـلی حاکمیـت شـرکتی، بهبـود عملکـرد شـرکت‌هـا، ایجـاد شـفافیت و پاسـخگویی هیئـت‌مـدیره در برابـر ارزش ذی‌نفعـان و سـهامداران اسـت. تسـییم[۵] (۲۰۱۹) بـه بررسـی تـأثیر حاکمیـت شـرکتی و ارتباطـات سیاسـی بـر عـدم تقـارن اطلاعـاتی بانـک‌هـا پرداخـت. وی دریافـت کـه حاکمیـت شـرکتی دربرگیرنـده کلیـه فرآینـدها و ساختارهایی اسـت کـه موسسـات مـالی را در امـر هـدایت و راهبـری امـور، بـا هـدف اطمینـان از امنیت و سلامت عملکرد آنهـا یـاری مـی نمایـد. حاکمیـت شـرکتی (نظـام راهبـری شـرکتی) بـه معنای توزیع اختیـارات و بکـارگیری مکـانیزم‌هـای مناسـب توسـط هیـأت‌مـدیره، هیـأت عامـل و سـهامداران بـه منظـور پاسـخگویی بـه دیگـر ذی نفعـان بانـک نظیـر؛ سـپرده‌گـذاران، مشـتریان، کارکنان و بـه طـورکلی آحـاد جامعـه مـی‌باشـد و در ایـن راسـتا سـاختاری را بـه منظـور توسـعه اهـداف سـازمان و اجـرای آنهـا فـراهم نمـوده و نظـارت و کنتـرل بـر عملکـرد را امکـان‌پـذیر مـی‌نمایـد. همچنینیافتـه‌هـا بیـان داشـت کـه حاکمیـت شـرکتی و ارتباطـات سیاسـی بـر عـدم تقارن اطلاعاتی بانـک‌هـا، بـه ترتیـب تـأثیر مثبـت و منفـی و معنـاداری دارنـد. ناتیسـی[۶] (۲۰۱۹) به بررسی تأثیر حاکمیت شـرکتی و ترکیـب هیـات مـدیره بـر پایـداری مـالی بانـک‌هـا پرداخـت. وی دریافت که حاکمیـت شـرکتی، انـدازه هیـات‌مـدیره، اسـتقلال هیـات‌مـدیره و جـدایی نقـش مدیر عامل از ریاست هیـات مـدیره بـر پایـداری مـالی بانـک‌هـا، تـأثیر مثبـت و معنـاداری دارنـد. چـن و همکـاران[۷] (۲۰۱۸) بـه ارائـه الگـوی تـأثیر ارتباطـات سیاسـی و حاکمیـت شـرکتی بـر



www.SID.ir

Archive of SID



عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی پرداختند. آنان دریافتند که ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی بانک‌ها، تاثیر منفی و معنادار و حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانکها، تاثیر مثبت و معنادار دارد و تأثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی بانک‌ها در طول بحران‌های مالی، قوی‌تر و تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک‌ها در طول بحران‌های مالی، ضعیف‌تر است. دنیز و همکاران[۸] (۲۰۱۸) به بررسی نقش حاکمیت شرکتی بر پایدار مالی بانک‌ها پرداخت. آنان دریافتند که با عنایت به ضرورت بکارگیری شیوه‌های موثر حاکمیت شرکتی به منظور جلب و حفظ اعتماد عمومی نسبت به نظام بانکی و با توجه به اینکه در سال‌های اخیر از یک سو پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در جهت استقرار نظام حاکمیت شرکتی، از طریق قانون‌گذاری، اقدامات نظارتی و نیز اقدامات داوطلبانه بانک‌ها صورت پذیرفته و از سوی دیگر، سپرده‌گذاران و دیگر ذینفعان بانکها نیز آگاهی بیشتری در مورد ضرورت و اهمیت نظام حاکمیت شرکتی یافته و نسبت به پیگیری استقرار این نظام علاقه‌مند شده‌اند، لذا طبیعی است که استقرار یک نظام جامع و موثر حاکمیت شرکتی می‌تواند بر توسعه و نیز عملکرد کارای بازارهای مالی، تخصیص بهینه منابع، جلوگیری از مواجه شدن بانکها با بحران نقدینگی و حتی ورشکستگی آنها تاثیرگذار باشد. کاردیالو[۹] (۲۰۱۷) به بررسی رابطه میان حاکمیت شرکتی، تمرکز مالکیت و رشد و عملکرد مالی بانک‌ها پرداخت. وی دریافت که دلیل اساسی استفاده از حاکمیت شرکتی، نظارت بر بخشی از شرکت است که کنترلِ دارایی سهامداران و سرمایه‌گذاران را برعهده دارد. این کار تضمین می‌کند که موازنه قدرت به‌طور مناسب بین اعضای هیئت‌مدیره توزیع شود، به مدیران اجرایی به‌طور عادلانه پاداش یا امتیاز تعلق گیرد، هیئت‌مدیره مسئولیت نظارت بر مدیران اجرایی و مدیریت ریسک‌ها را بپذیرند، ناظران بیرونی مستقل باشند و شرکت تحت تأثیر عملکرد آنها نباشد. سلیم و همکاران[۱۰] (۲۰۱۶) به بررسی تأثیر مکانیزم‌های داخلی حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانکها پرداختند. آنان دریافتند که بانک‌ها به عنوان واسطه‌گر وجوه، همواره نقشی بی‌بدیل در اقتصاد هر کشور ایفاء نموده‌اند، لیکن ایفای این نقش، در کنار "حفظ منافع سپرده‌گذاران"، "حفظ اعتماد و اطمینان به بانک‌ها" از یک طرف و از طرف دیگر پیچیدگی روزافزون عملیات بانک‌ها و حساسیت آن‌ها به بحران نقدینگی، شرایط پیچیده‌ای را در برقراری تعادل منافع میان همه ذینفعان یک بانک ایجاد کرده است که در این راستا یکی از راهکارهای مناسب برای برقراری این تعادل، ارتقای حاکمیت شرکتی در بانک‌ها است.



www.SID.ir

Archive of SID



**۳- اهمیت موضوع**

بانک‌ها در محیط منحصر به فرد نظارت عمومی و مجموعه‌ای از قوانین و مقررات بانکی فعالیت می‌کنند. چارچوب حاکمیت شرکتی در بانک‌ها به مراتب پیچیده‌تر از سایر شرکت‌ها است. برخی از ویژگی‌های مهمی که بانک‌ها را از سایر انواع شرکت‌ها متمایز ساخته عبارتند از قابلیت ایجادقدینگی، بیمه سپرده‌ها، تضاد بین سپرده‌گذاران و سهامداران و موضوعات اخلاقی است (مازندرانی، ۱۳۹۶). موضوع حاکمیت شرکتی در بانک‌ها به ویژگی‌های مدیران، ترکیب اعضای هیات مدیره و انگیزه‌های مالی و سایر انگیزه‌ها برای همسو کردن فعالیت‌های افراد دارای نقش کلیدی با منافع سهامداران بستگی دارد. ممکن است مدیران ارشد از میان سهامداران اصلی انتخاب شده و یا فردی استخدام شده به غیر از سهامداران باشند. بیشتر مدیران بانک‌ها در ابتدا از سهامداران اصلی انتخاب می‌شوند، در صورتی‌که سهامداران تجربه کافی در مورد هدایت عملیات روزمره بانک نداشته باشند و یا وقتکافی برای این کار نداشته باشند استخدام مدیران حرفه‌ای لازم خواهد بود. مدیران حرفه‌ای شخص متخصص مورد نیاز برای هدایت مناسب فعالیت‌های بانک هستند. اما مدیران استخدام شده ممکن است بنا به دلایل مختلف از جمله نحوه انتخاب و انتصاب آنان، لزوماً انگیزهای برای حداکثرسازی ثروت سهامداران نداشته و رفتار مدیر استخدام شده الزاماً در جهت تحقق منافع سهامداران نباشد (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۲). از سوی دیگر، نظام حاکمیتی شرکتی در ایران موضوع نسبتا جدیدی است که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته و اقداماتی در جهت اجرایی نمودن ابعاد مختلف آن به صورت غیرمنسجم در بازار پول و سرمایه کشور صورت پذیرفته است (جوان، ۱۳۹۵). شیوه‌های موثر حاکمیت شرکتی به منظور جلب و حفظ اعتماد عمومی نسبت به نظام بانکی ضروری هستند. این مسئله برای عملکرد مناسب بخش بانکی و نیز کاهش مواجهه با بحران‌های مالی مفید می‌باشد. حاکمیت شرکتی ناکارآمد می‌تواند منجر به ورشکستگی و بحران مالی بانک شود. این رویداد به دلیل اثرات احتمالی آن بر نظام بیمه سپرده‌ها و یا تبعات گسترده تر آن در اقتصاد کلان، مانند ریسک سرایت یا متاثر ساختن نظام‌های پرداخت، می‌تواند هزینه‌ها و عواقب مهمی را برای آحاد جامعه در پی داشته باشد (چن و همکاران[11]، ۲۰۱۸). چنین رخدادی را می‌توان طی بحران مالی که در اواسط سال ۲۰۰۷ به وجود آمد، مشاهده نمود. علاوه بر آن، حاکمیت شرکتی ضعیف ممکن است منجر به از دست رفتن اعتماد بازار نسبت به توانایی یک بانک برای مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌هایش از جمله سپرده‌های



www.SID.ir

Archive of SID



آن گردد. این امر می‌تواند موجب هجوم مردم برای برداشت گسترده سپرده‌ها و مواجه شدن بانک با بحران مالی شود. در حقیقت بانک‌ها علاوه بر وظایفی که در قبال سهامداران خود دارند، مسئولیت خطیری را نیز در برابر سپرده‌گذاران و دیگر ذینفعان عهده‌دار می‌باشند. نظام قانونی یک کشور تعیین کننده وظایف رسمی یک بانک در قبال سهامداران، سپرده‌گذاران و دیگر ذینفعان می‌باشد (احمدی، ۱۳۸۴). بر اساس این مبانی نظری، اهمیت و ضرورت بررسی تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی روشن می‌گردد.

## ۴- فرضیه‌های پژوهش

به منظور حصول اهداف پژوهش حاضر، فرضیه‌های بشرح زیر تبیین می‌گردند:

- فرضیه اول: در شرایط بحران‌های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نرخ بازده دارایی‌های بانک تأثیر دارد.
- فرضیه دوم: در شرایط بحران‌های مالی؛ حاکمیت شرکتی بر نرخ بازده دارایی‌های بانک تأثیر دارد.
- فرضیه سوم: در شرایط بحران‌های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نسبت کیوتوبین بانک تأثیر دارد.
- فرضیه چهارم: در شرایط بحران‌های مالی؛ حاکمیت شرکتی بر نسبت کیوتوبین بانک تأثیر دارد.

پس از طرح فرضیه‌ها، مدل آزمون آنها بشرح زیر تبیین می‌گردد.

H1-2) $ROA_{it}=\beta_0+\beta_1POL_{it}+\beta_2COR_{it}+\beta_3CRISIS_{it}+\beta_4POL*CRISIS_{it}+\beta_5COR*CRISIS_{it}+\sum CONTROLS_{it}+\varepsilon_{it}$

H3-4) $Q_{it}=\beta_0+\beta_1POL_{it}+\beta_2COR_{it}+\beta_3CRISIS_{it}+\beta_4POL*CRISIS_{it}+\beta_5COR*CRISIS_{it}+\sum CONTROLS_{it}+\varepsilon_{it}$

که در روابط فوق:

ROA: نرخ بازده دارایی‌ها،Q: نسبت کیوتوبین،POL: ارتباطات سیاسی،COR: حاکمیت شرکتی،CRISIS: بحران‌های مالی ∑CONTROLS: مجموعه متغیرهای کنترلی می‌باشد.



www.SID.ir

Archive of SID



## ۵- متغیرهای پژوهش

### ۵-۱- متغیرهای وابسته

نرخ بازده دارایی‌ها (ROA)

نرخ بازده دارایی‌ها از رابطه زیر بدست می‌آید:

$$ROA= \frac{\text{سود (زیان) خالص}}{\text{هاکل دارایی}}$$

نسبت کیوتوبین (Q)

نسبت کیوتوبین ازرابطه زیرقابل محاسبه است:

$$Q = \frac{COMVAL+SBOND+STDEPT}{SRC}$$

که دراین رابطه:

$Q_{it}$: نسبت کیوتوبین شرکتiدرسال t،COMVAL: ارزش بازارسهام عادی درپایان سال،SBOND:ارزش دفتری بدهی‌های بلندمدت درپایان سال،STDEPT: ارزش دفتری بدهی‌های کوتاه‌مدتوSRC: ارزش دفتری دارایی‌های شرکت درپایان سال می‌باشد.

### ۵-۲- متغیرهای مستقل

ارتباطات سیاسی (POL)

نشانه‌های مدیریت سیاسی شرکت عبارتند از وجود اعضای هیأت مدیره وابسته به دولت، مجلس و مانند این نوع نهادهای سیاسی، و یا وجود سهامدار عمده(دارای حداقل ده درصد سهام دارای حق رای) دولتی و شبه دولتی بیان شده است. مطابق با پژوهش‌های قبلی، درصد مالکیت مستقیمیا نهادی دولت به عنوان نماینده متغیر ارتباطات سیاسی از طریق دولت در نظر گرفته شده است. جهت تعیین حداقل درصد مالکیت ممکن، که بتواند بر تصمیم‌گیری‌های مرتبط با سیاست‌های مالی و عملیاتییک واحد تجاری، اثرگذار باشد، تعریف استاندارد حسابداری شماره ۲۱ ،از "نفوذ قابل ملاحظه" مد نظر قرار گرفته شده است. بر اساس استاندارد مذکور، اگر واحد سرمایه‌گذار به طور مستقیمیا غیر مستقیم، حداقل ۲۰ درصد از حق رای واحد سرمایه‌پذیر را در اختیارداشته باشد، فرض می‌شود که از نفوذ قابل ملاحظه‌ای برخوردار است، مگر این که نبود چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد. بنابرین تعریف عملیاتی متغیر ارتباطات سیاسی دولت به صورت زیر است:



www.SID.ir

Archive of SID



درصد مالکیت مستقیمیا غیر مستقیم دولت و نهادهای دولتی: در صورتی که در شرکت بیش از۲۰ درصد باشد، مقدار این متغیر برابر یک و در غیر این صورت، صفر در نظر گرفته می‌شود.

حاکمیت شرکتی (COR)

جهت سنجش ویژگی‌های نظام حاکمیتشرکتی، بر اساس پژوهش رستمی و همکاران (۱۳۹۱) و اطلاعات مندرج در جدول زیر؛ تعداد ۱۳ عامل بصورت مجازی تعریف و در صورت احراز آنان، امتیاز یک و در غیر این صورت، امتیاز صفر ملاک عمل خواهد بود.

**جدول۱-عوامل تعیین کننده کیفیت حاکمیت شرکتی**

| ردیف | آیتم | نوع سنجش |
|---|---|---|
| ۱ | استفاده از اعضای غیرموظف در هیئت مدیره | کم‌تر بودن نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضا از نسبت محاسبه شده برای کل شرکت‌ها یک سال، صفر در غیر این صورت یک |
| ۲ | جدا کردن نقش مدیرعامل از رئیس هیئت مدیره | جدا نکردن نقش مدیر عامل از هیئت مدیره، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۳ | ثبات مدیر عامل | تغییر مدیر عامل در دو سال گذشته، صفر در غیر این صورت، یک |
| ۴ | چرخش شرکای موسسه حسابرسی | عدم تغییر شریکان امضا کننده گزارش حسابرسی شرکت در دو سال گذشته، صفر در غیر این صورت یک |
| ۵ | بودن سهامداران دارای حق کنترل | نبودن سهامداران حق کنترل، صفر و در غیر این صورت یک (سهامدارانی که بالای ۵۰٪ سهام شرکت را دارا باشند) |
| ۶ | تمرکز مالکیت | بیشتر بودن سهام شناور آزاد شرکت از میانگین سهام شناور آزاد کل شرکت‌ها، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۷ | سهامدارای نهادی | گر سهامداران نهادی بیش از ۵٪ سهام عادی شرکت را دارا باشند یک و در غیر این صورت صفر |
| ۸ | معامله با اشخاص وابسته | بیشتر بودن نسبت معامله با اشخاص وابسته به فروش شرکت از میانگین کل شرکت‌ها، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۹ | توان اتکا (تعدیلات سنواتی) | وجود تعدیلات سنواتی خالص از مالیات، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۱۰ | توان اتکا (اظهارنظر حسابرس) | بودن اظهار نظر غیر مقبول، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۱۱ | بودن واحد حسابرسی داخلی | نبودن واحد حسابرسی داخلی، صفر و در غیر این صورت یک |
| ۱۲ | داشتن وب سایت اینترنتی | در صورت داشتن وب سایت اینترنتی عدد یک، در غیر این صورت صفر |
| ۱۳ | نوع حسابرس | اگر شرکت توسط موسسات حسابرسی، حسابرسی شده باشد، عدد صفر، در صورت حسابرسی توسط سازمان حسابرسی، عدد یک |

منبع: یافته های پژوهشگر



www.SID.ir

Archive of SID



در نهایت امتیاز حاصله برای هر سال - شرکت، از رابطه زیر محاسبه می‌گردد:

$$COR = \frac{\text{جمع امتیاز موارد احراز شده}}{۱۳}$$

### ۵-۳- متغیرهای کنترلی

اهرم مالی (LEV)

متغیر مذکور از رابطه زیر قابل محاسبه است.

$$LEV = \frac{\text{کل بدهی‌ها}}{\text{کل دارایی‌ها}}$$

اندازه بانک(SIZE)

اندازه بانک از لگاریتم طبیعی مانده دارائی‌ها در پایان سال قابل محاسبه است.

SIZE= ln (all assets)

سودآوری (MTB)

این متغیر از نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به حقوق صاحبان سهام عادی قابل محاسبه است.

$$MTB = \frac{\text{تعداد سهام*ارزش بازار هر سهم}}{\text{حقوق صاحبان سهام عادی}}$$

### ۵-۴- متغیر تعدیلگر

بحرانهای مالی (CRISIS)

جهت پیش‌بینی بحران‌های مالی بانک‌های نمونه، از مدل ممیزی چندگانه (Z-'Score) آلتمن استفاده خواهد شد (کردستانی و همکاران، ۱۳۹۳).

$$Z\text{-'Score} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \varepsilon$$

که در این رابطه:X1 (WC/TA): سرمایه در گردش به کل دارایی‌ها، X2 (RE/TA): سود (زیان) انباشته به کل دارایی‌ها، X3 (EBIT/TA): سود قبل از بهره و مالیات (سود و زیان عملیاتی) به کل دارایی‌ها، X4 (BVE/TL): ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به کل بدهی‌ها وX5 (TS/TA): فروش خالص به کل دارایی‌ها می‌باشد.



www.SID.ir

Archive of SID



بر این اساس، چنانچه:

Z-'Score < 1.33: احتمال بحران‌های مالی، بسیار بالا،

1.33< Z-'Score < 2.9: ناحیه بحران‌های مالی و

Z-'Score > 2.9: احتمال بحران‌های مالی، بسیار کم می‌باشد.

### ۶- جامعه آماری و نمونه گیری

جامعه آماری در این پژوهش، بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا پایان سال ۱۳۹۸ به مدت ده سال می‌باشد. برای حصول به نمونه آماری مطلوب از روش غربالگری استفاده شده و جامعهآماری با استفاده از محدودیت‌های زیر تعدیل شده است:

۱) عضویت ده ساله بانک‌هاینمونه (طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۸۹)، در بورس اوراق بهادار تهران.

۲) داشتن سال مالی منتهی به پایان ۲۹ اسفند ماه.

۳) وجود اطلاعات مالی کافی در جهت سنجش متغیرهای تعریف شده.

۴) عدم تغییر سال مالی.

بر اساس نمونه‌گیری فوق تعداد ۱۰ بانک به عنوان نمونه آماری انتخاب شد.

### ۷- روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی- علّی است که طرح آن از نوع تجربی و با استفاده از رویکرد پس‌رویدادی است. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، از رگرسیون خطی چند متغیره که مبتنی بر داده‌های پانل و ترکیبی از سری‌های مقطعی و زمانی بوده، استفاده شده است که با استفاده از روش‌های آماری و اقتصادسنجی به بررسی تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌پردازد.

### ۷-۱- روش گردآوری داده‌ها

در ابتدا با رجوع به بانک‌های اطلاعاتی نظیر پایان‌نامه‌ها، مقالات و پژوهش‌های مشابه، ادبیات مورد نیاز در جهت نگارش مبانی نظری و پیشینه پژوهش، گردآوری می‌گردد. در ادامه، اطلاعات بانک‌های مورد بررسی انتخاب شده بعنوان نمونه آماری، که اطلاعات آنها، به صورت بانک‌های اطلاعاتی بر روی لوح‌های فشرده موجود بوده و تحت نظارت و بررسی نهادهای مسئول می‌باشند، از طریق مراجعه به صورت‌های مالی حسابرسی شده و نرم‌افزار ره‌آورد نوین گردآوری خواهد شد.



www.SID.ir

Archive of SID



### ۷-۲- روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

مرحله مربوط به تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه‌ها، بواسطه آنکه نشان دهنده تلاش ها و زحمات گذشته می باشد، مهمترین بخش در یک پژوهش علمی است. آنچه که در این بخش، اهمیت خود را نشان می‌دهد، این مطلب می‌باشد که پژوهشگر می‌بایست اطلاعات و داده‌ها را در مسیر هدف پژوهش، پاسخگویی به سوالات و ارزیابی فرضیه‌ها، مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. در پژوهش حاضر، برای تحلیل داده‌های مربوطه، از آزمون‌های متفاوتی استفاده خواهد شد که می‌توان به شاخص‌های توصیفی در بخش آمار توصیفی و آزمون‌های آماری در بخش آمار استنباطی اشاره نمود. بطور کلیروش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش حاضر بشرح زیر تشریح می‌گردد.

- انجام آمار توصیفی (جهت بررسی وضعیت عمومی و نمایش عمومی وضعیت متغیرها بر اساس شاخص‌های پراکندگی).
- آزمون جارک برا (بررسی نرمال بودن جملات خطای مدل آزمون فرضیه‌ها).
- آزمون نبود همخطی (بررسی نبود همخطی میان متغیرهای پژوهش بر اساس شاخص‌های تلران سو عامل تورم واریانس).
- آزمون نبود واریانس ناهمسانی (برای بررسی همسانی واریانس‌ها با استفاده از آزمون وایت).
- آزمون چاو (برای بررسی انتخاب داده‌های تابلویی در برابر داده‌های تلفیقی).
- آزمون هاسمن (برای بررسی انتخاب روش اثرات ثابت در برابر اثرات تصادفی).
- انجام رگرسیون چند متغیره.

## ۸- یافته های پژوهش

### ۸-۱- بررسی آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول۲نشان داده شده است.

**جدول۲-آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی**

| متغیر | نماد | میانگین | میانه | بیشترین | کمترین | انحراف معیار | چولگی | کشیدگی | مشاهدات |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| نرخ بازده دارایی‌ها | ROA | ۰,۳۳۶ | ۰,۳۷۵ | ۲,۶۲۴ | -۰,۱۱۰ | ۳,۱۵۹ | -۱,۸۳۴ | -۲,۴۸۴ | ۱۰۰ |
| نسبت کیوتوبین | Q | ۲,۲۵۵ | ۲,۷۵۳ | ۴,۱۱۳ | ۱,۵۵۳ | ۱,۰۶۶ | -۰,۳۷۶ | -۳,۵۹۸ | ۱۰۰ |
| ارتباطات سیاسی | POL | ۰,۱۸۰ | ۰,۱۹۰ | ۰,۳۵۰ | ۰,۰۹۰ | ۰,۲۵۴ | -۰,۱۴۷ | -۲,۹۱۳ | ۱۰۰ |
| حاکمیت شرکتی | COR | ۰,۶۱۵ | ۰,۵۳۸ | ۰,۸۴۶ | ۰,۲۳۱ | ۲,۲۰۰ | ۰,۳۱۶ | ۲,۶۱۹ | ۱۰۰ |
| بحران‌های مالی | CRISIS | ۲,۲۵۱ | ۲,۷۱۵ | ۴,۲۱۵ | ۱,۰۰۳ | ۰,۱۳۱ | -۰,۲۵۶ | -۲,۴۶۲ | ۱۰۰ |



www.SID.ir

Archive of SID



| متغیر | نماد | میانگین | میانه | بیشترین | کمترین | انحراف معیار | چولگی | کشیدگی | مشاهدات |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| اهرم مالی | LEV | ۰,۶۶۲ | ۰,۷۰۵ | ۰,۹۲۸ | ۰,۲۲۵ | ۲,۲۶۰ | -۰,۷۵۳ | -۲,۷۳۰ | ۱۰۰ |
| اندازه بانک | SIZE | ۱۵,۷۶۵ | ۱۵,۶۹۹ | ۲۴,۸۴۶ | ۱۱,۸۱۶ | ۰,۸۴۷ | ۰,۵۴۳ | ۴,۲۲۰ | ۱۰۰ |
| سودآوری | MTB | ۲,۹۴۶ | ۲,۱۹۷ | ۴,۳۹۸ | ۱,۶۰۹ | ۰,۹۵۴ | ۰,۳۰۱ | ۰,۱۳۱ | ۱۰۰ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

### ۸-۲- آزمون نرمال بودن جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش

پیش‌فرض آنکه آزمون‌های آماری، نتایج صحیحی را تبیین نمایند، کسب اطمینان از نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای مدل فرضیه‌هایپژوهش ضروری می‌باشد. بدین منظور، از آزمون جارک – برا در محیط نرم‌افزاری Eviewsاستفاده شده است. نتایج آزمون مذکور در جدول۳ارائه شده است.

**جدول۳-نتایج آزمون نرمال بودن جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش**

| متغیر | نماد | آماره جارک - برا | احتمال آماره جارک–برا |
|---|---|---|---|
| جملات خطای مدل فرضیه‌های اول و دوم | Resid1 | ۱۰۲,۷۶۵ | ۰,۰۹۹ |
| جملات خطای مدل فرضیه‌های سوم وچهارم | Resid2 | ۱۱۲,۴۸۶ | ۰,۰۹۸ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به آنکه مقدار احتمال آماره جارک – برا برای جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش، بیشتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت توزیع آماری آنان، نرمال می‌باشد.

### ۸-۳- بررسی هم خطی میان متغیرهای‌پژوهش

نتایج بررسی همخطی میان متغیرهایپژوهش در جدول۴نشان داده شده است.

با توجه به آنکه مقدار تلرانس در همه متغیرها، بیشتر از ۰/۲ بوده و مقدار عامل تورم واریانس کمتر از پنج می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که میان متغیرهای پژوهش، همخطی وجود ندارد.



www.SID.ir

Archive of SID



**جدول ۴- نتایج بررسی همخطی میان متغیرهای پژوهش**

| متغیرهای مستقل و کنترلی | | آماره های همخطی | |
|---|---|---|---|
| نام متغیر | نماد | تلرانس | عامل تورم واریانس |
| ارتباطات سیاسی | POL | ۰,۴۹۰ | ۲,۰۴۰ |
| حاکمیت شرکتی | COR | ۰,۴۳۲ | ۲,۳۱۴ |
| بحران‌های مالی | CRISIS | ۰,۴۲۸ | ۲,۳۳۶ |
| تعامل ارتباطات سیاسی و بحران‌های مالی | POLCRISIS | ۰,۴۱۸ | ۲,۳۹۲ |
| تعامل حاکمیت شرکتی و بحران‌های مالی | CORCRISIS | ۰,۴۲۰ | ۲,۳۸۰ |
| اهرم مالی | LEV | ۰,۴۳۹ | ۲,۲۷۷ |
| اندازه بانک | SIZE | ۰,۴۰۸ | ۲,۴۵۰ |
| سودآوری | MTB | ۰,۴۰۲ | ۲,۴۸۷ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

### ۸-۴-آزمون واریانس ناهمسانی

در پژوهش حاضر، برای تشخیص واریانس ناهمسانی از آزمون وایت[۱۲] استفاده شده است و نتایج در جدول۵بیان شده است.

**جدول۵-نتایج بررسی واریانس ناهمسانی متغیرهای پژوهش**

| نام آزمون | فرضیه | آماره آزمون | درجه آزادی | احتمال آماره آزمون |
|---|---|---|---|---|
| وایت | اول و دوم | ۴,۱۸۲ | (۳،۱۵۷) | ۰,۰۷۷۷ |
| | سوم و چهارم | ۵,۱۱۱ | (۴،۴۵۲) | ۰,۰۷۴۰ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج به دست آمده حاکی از آن است مقدار احتمال آزمون مذکور، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا حاکی از همسانی واریانس بوده و ملاحظه شد که مشکل ناهمسانی واریانس وجود ندارد.

### ۸-۵-آزمون F لیمر و هاسمن

قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، به انتخاب الگوی رگرسیونی مناسب پرداخته شده است. در مرحله نخست، با استفاده از آزمون Fلیمر، به انتخاب الگوی داده‌های تابلویی در برابر داده‌های تلفیقی پرداخته شده است که نتیجه آزمون مذکور در جدول۶نشان داده شده است.



www.SID.ir

Archive of SID



**جدول ۶-انتخاب الگوی داده‌های تابلویی در مقابل داده‌های تلفیقی در فرضیه‌های پژوهش**

| نام آزمون | فرضیه | مقدار آماره آزمون | درجه آزادی | احتمال آماره آزمون |
|---|---|---|---|---|
| F لیمر | اول و دوم | ۱۰,۱۴۰ | (۷۷,۶۹۵) | ۰,۰۰۰۰ |
| | سوم و چهارم | ۱۲,۱۸۱ | (۷۷,۶۹۵) | ۰,۰۰۰۰ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

به لحاظ آنکه احتمال آماره آزمون Fلیمر، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، استفاده از داده‌های تابلویی تأیید می‌گردد. به دلیل انتخاب مدل داده‌های تابلویی در برابر داده‌های تلفیقی، به منظور انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی، جهت انجام رگرسیون، از آزمون هاسمن استفاده شده است. نتیجه آزمون مذکور در جدول۷نشان داده شده است.

**جدول ۷-انتخاب الگوی اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی در فرضیه‌های پژوهش**

| ام آزمون | فرضیه | مقدار آماره آزمون | درجه آزادی | احتمال آماره آزمون |
|---|---|---|---|---|
| هاسمن | اول و دوم | ۴۱,۰۹۷ | ۶ | ۰,۰۰۲۱ |
| | سوم و چهارم | ۵۰,۱۱۱ | ۶ | ۰,۰۰۰۴ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانگونه که مشخص است، مقدار احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد. لذا استفاده از الگوی ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی در فرضیه‌های مذکور تأیید می‌گردد.

## ۸-۶-آزمون فرضیه‌های اول و دوم پژوهش

مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه‌های مذکور در جدول۸نشان داده شده است.

**جدول ۸- مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه‌های اول و دوم پژوهش**

| آماره ها / متغیر ها | نماد | ضرایب رگرسیونی | آماره t | احتمال آماره t |
|---|---|---|---|---|
| مقدار ثابت | C | -۰,۰۰۹ | -۱,۲۰۰ | ۰,۲۳۰۳ |
| ارتباطات سیاسی | POL | -۰,۰۰۵ | -۰,۲۸۰ | ۰,۷۷۸۸ |
| حاکمیت شرکتی | COR | ۰,۳۵۱ | ۳,۵۸۶ | ۰,۰۰۰۴ |
| بحران‌های مالی | CRISIS | -۰,۰۰۰۸ | -۰,۳۵۸ | ۰,۷۱۹۸ |
| تعامل ارتباطات سیاسی و بحران‌های مالی | POLCRISIS | -۰,۲۹۲ | -۵,۱۹۵ | ۰,۰۰۰۰ |



www.SID.ir

Archive of SID



| آماره ها / متغیر ها | نماد | ضرایب رگرسیونی | آماره t | احتمال آماره t |
|---|---|---|---|---|
| تعامل حاکمیت شرکتی و بحران‌های مالی | CORCRISIS | ۵,۶۰۵ | ۶,۱۸۹ | ۰,۰۰۰۰ |
| اهرم مالی | LEV | -۱۰,۰۰۱ | -۲,۵۹۲ | ۰,۰۰۶۲ |
| اندازه بانک | SIZE | -۰,۰۰۱ | -۰,۰۳۹ | ۰,۹۶۸۸ |
| سودآوری | MTB | ۰,۳۵۱ | ۳,۵۸۶ | ۰,۰۰۰۰ |

| ضریب تعیین | ضریب تعیین تعدیل شده | آماره دوربین واتسون | آماره F | احتمال آماره F |
|---|---|---|---|---|
| ۰,۸۹۴ | ۰,۸۸۸ | ۱,۹۴۷ | ۷۱,۷۸۹ | ۰,۰۰۰۰ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج حاصل از جدول فوق بیان کننده این مطلب است که در شرایط بحران‌های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نرخ بازده دارایی‌های بانک تأثیر منفی و معناداری دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی آن (۰,۲۹۲-)، منفی بوده و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. همچنین نتایج حاکی از این امر است که در شرایط بحران‌های مالی؛ حاکمیت شرکتی بر نرخ بازده دارایی‌های بانک تأثیرمثبت و معناداری دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی آن (۵,۶۰۵)، مثبت بوده و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۸۹٪ تغییرات عملکرد مالی بانک بر اساس معیار نرخ بازده دارایی‌ها، با در نظر گرفتن تأثیر متغیرهای کنترلی، توسط تغییرات متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. برای بررسی معنادار بودن مدل، از آزمون F استفاده شده است که نتایج مربوط به آزمون مذکور بیان می‌دارد که مدل رگرسیونی برازش شده، معنادار می‌باشد. زیرا احتمال آماره آزمون مربوطه (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد. در نهایت، برای بررسی خودهمبستگی میان متغیر های پژوهش از آزمون دوربین – واتسون استفاده شد که مقدار آن برابر با ۱,۹۴۷ بوده و چون در بازه صفر و تفاضل آن از ۴ قرار دارد، فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد.



www.SID.ir

Archive of SID



### ۸-۷-آزمونفرضیه‌هایسوم و چهارمپژوهش

مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه مذکور در جدول۹نشان داده شده است.

**جدول ۹-مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه‌های سوم و چهارم پژوهش**

| متغیر ها / آماره ها | نماد | ضرایب رگرسیونی | آماره t | احتمال آماره t |
|---|---|---|---|---|
| مقدار ثابت | C | -۰,۰۰۹ | -۱,۲۰۰ | ۰,۲۳۰۲ |
| ارتباطات سیاسی | POL | -۰,۲۹۱ | -۵,۱۷۱ | ۰,۰۰۰۰ |
| حاکمیت شرکتی | COR | ۰,۰۰۰۸ | ۰,۳۵۸ | ۰,۷۲۰۰ |
| بحران‌های مالی | CRISIS | -۰,۰۰۵ | -۰,۲۸۱ | ۰,۷۷۸۷ |
| تعامل ارتباطات سیاسی و بحران‌های مالی | POLCRISIS | -۰,۳۵۰ | -۳,۵۷۴ | ۰,۰۰۰۴ |
| تعامل حاکمیت شرکتی و بحران‌های مالی | CORCRISIS | ۰,۲۹۱ | ۵,۱۷۱ | ۰,۰۰۰۰ |
| اهرم مالی | LEV | ۰,۰۰۳ | ۰,۰۳۳ | ۰,۹۷۳۶ |
| اندازه بانک | SIZE | -۰,۰۰۰۱ | -۰,۰۳۸ | ۰,۹۶۹۲ |
| سودآوری | MTB | -۰,۰۰۰۸ | -۰,۳۵۸ | ۰,۷۲۱۰ |

| ضریب تعیین | ضریب تعیین تعدیل شده | آماره دوربین واتسون | آماره F | احتمال آماره F |
|---|---|---|---|---|
| ۰,۸۴۷ | ۰,۸۳۸ | ۱,۹۵۷ | ۵,۴۷۹ | ۰,۰۰۰۰ |

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج حاصل از جدول فوق بیان کننده این مطلب است که در شرایط بحران‌های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نسبت کیوتوبین بانک تأثیر منفی و معناداری دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی آن (۰,۲۹۲-)، منفیبوده و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه سوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. همچنین نتایج حاکی از این امر است که در شرایط بحران‌های مالی؛ حاکمیت شرکتی بر نسبت کیوتوبین بانک تأثیر مثبت و معناداری دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی آن (۵,۶۰۵)، مثبتبوده و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه چهارم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۸۴٪ تغییرات عملکرد مالی بانک بر اساس معیار نسبت کیوتوبین، با در نظر گرفتن تأثیر متغیرهای کنترلی، توسط تغییرات متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. برای بررسی معنادار بودن مدل، از آزمون F استفاده شده است که نتایج مربوط به آزمون مذکور بیان می‌دارد که مدل رگرسیونی



www.SID.ir

Archive of SID



برازش شده، معنادار می‌باشد. زیرا احتمال آماره آزمون مربوطه (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد. در نهایت، برای بررسی خودهمبستگی میان متغیر های پژوهش از آزمون دوربین – واتسون استفاده شد که مقدار آن برابر با ۱,۹۵۷ بوده و چون در بازه صفر و تفاضل آن از ۴ قرار دارد، فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد.

## ۹- بحث و نتیجه گیری

### ۹-۱- تحلیل یافته‌های حاصل از رابطه روابط سیاسی و عملکرد بانک‌ها

بانک‌ها به واسطه کارکردهای مهمی که در نظام مالی دارند از جمله، ارائه خدمات دسترس به نظام پرداخت ها و نقدینگی، تبدیل دارایی‌ها، مدیریت ریسک و پردازش اطلاعات و نظارت بر قرض‌گیرندگان، از اجزای مهم نظام مالی هر کشور محسوب می‌شوند. در ایران این نقش با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نقصان بازار سرمایه و نیاز مبرم اقتصاد به توانمندسازی بخش خصوصی بسیار حساس‌تر شده است. درواقع، بخش بانکی در اقتصاد ایران، به عنوان مهم‌ترین مجرای ارتباطی میان بخش پولی و حقیقی، به حدی مهم است که هرگونه نقصان در ساختار این بخش و ناکارآمدی عملکرد آن، زمینه های بروز اختلال در سایر بخش‌ها را نیز فراهم می‌آورد. یکی از مزایای ارتباطات سیاسی شرکت‌ها، دسترسی مجدد به وام از دولت یا بانک‌های وابسته به سیاست است. هرچند این مطالعات عمدتا بر دیدگاه وام‌گیرندگان متمرکز شده‌اند و مشخص نیست که آیا ارتباط با دولت می‌توانند به ارزش بانک‌هایی که به شرکت‌های سیاسی وابسته وام می‌دهند، بیفزاید یا خیر. تعجب‌آور است که یافته‌های تجربی کمی در مورد ارتباطات سیاسی بر وام‌دهندگان وجود دارد. نتایج نشان داده است که شرکت‌های قدرتمند سیاسی می‌توانند با اعمال فشار از بانک‌های دولتی وام بگیرند و این شرکت‌های وابسته به سیاست از این وام‌ها بهره‌مند خواهند شد، در حالی که بانک‌ها تحت فشار قرار می‌گیرند. علاوه بر این بانک‌ها برای تضمین امنیت بانکی تمایل دارند اولویت را به جای سهامداران بانک به اعتباردهندگان بدهند. در نتیجه، به جای تلاش برای به حداکثر رساندن ارزش سهام، هیئت مدیره بانک‌های وابسته به سیاست، ممکن است به علت فشار از سوی مقامات به نفع دولت عمل کنند. چنین مشکلات نمایندگی همچنین می‌تواند در قالب وام‌های سیاسی و یا گرایش به اهداف سیاسی بوجود آید که می‌تواند به عملکرد بانک آسیب برساند. در نهایت می‌توان بیان داشت که شرکت‌های قدرتمند سیاسی می‌توانند با اعمال فشار از بانک‌های بورسی وام بگیرند و این شرکت‌های



www.SID.ir

Archive of SID



وابسته به سیاست از این وام‌ها بهره‌مند خواهند شد، در حالی که بانک‌ها تحت فشار قرار می‌گیرند. علاوه بر این بانک‌ها برای تضمین امنیت بانکی تمایل دارند اولویت را به جای سهامداران بانک به اعتباردهندگان بدهند. در نتیجه، به جای تلاش برای به حداکثر رساندن ارزش سهام، هیئت مدیره بانک‌های وابسته به سیاست، ممکن است به علت فشار از سوی مقامات به نفع دولت و شرکت‌های سیاسی عمل کنند. چنین مشکلات نمایندگی همچنین می‌تواند در قالب وام‌های سیاسی که احتمال عدم دریافت به موقع آن زیاد است و یا گرایش به اهداف سیاسی بوجود آید که می‌تواند به عملکرد بانک آسیب برساند.

**۹-۲- تحلیل یافته‌های حاصل از رابطه حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک‌ها**

حاکمیت شرکتی مجموعه سازوکارهای هدایت و کنترل شرکت‌ها است. نظام حاکمیت شرکتی مجموعه دستورالعمل‌ها، ساختارها، فرآیندها و هنجارهای فرهنگی است که بانک‌ها با رعایت آنها به اهداف شفافیت در فرآیندهای کاری، پاسخگویی در مقابل ذینفعان و رعایت حقوق ایشان دست خواهند یافت. سازوکارهای حاکمیت شرکتی باعث کم شدن مشکلات نمایندگی در بانک‌ها می‌شود. کیفیت این سازوکارها نسبی بوده و از بانکی به بانک دیگر متفاوت است. سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر اطلاعات افشا شده توسط بانک برای سهامداران آن اثر می‌گذارند و احتمال عدم افشای کامل و مطلوب اطلاعات و افشای اطلاعات کماعتبار را کاهش می‌دهند. حاکمیت شرکتی بانک جنبه‌های مختلف عملکرد آن را مورد توجه قرار می‌دهد. موضوع حاکمیت شرکتی در بانک‌ها به ویژگی‌های مدیران، ترکیب اعضای هیات مدیره و انگیزه‌های مالی و سایر انگیزه‌ها برای همسو کردن فعالیت‌های افراد دارای نقش کلیدی با منافع سهامداران بستگی دارد. ممکن است مدیران ارشد از میان سهامداران اصلی انتخاب شده و یا فردی استخدام شده به غیر از سهامداران باشند. بیشتر مدیران بانک‌ها در ابتدا از سهامداران اصلی انتخاب می‌شوند، در صورتی‌که سهامداران تجربه کافی در مورد هدایت عملیات روزمره بانک نداشته باشند و یا وقتکافی برای این کار نداشته باشند. استخدام مدیران حرفه‌ای لازم خواهد بود. مدیران حرفه‌ای شخص متخصص مورد نیاز برای هدایت مناسب فعالیتهای بانک هستند. اما مدیران استخدام شده ممکن است بنا به دلایل مختلف از جمله نحوه انتخاب و انتصاب آنان، لزوماً انگیزه‌های برای حداکثرسازی ثروت سهامداران نداشته و رفتار مدیر استخدام شده الزاماً در جهت تحقق منافع سهامداران نباشد. حاکمیت شرکتی از طریق سازوکارهای برونی و درونی بر عملکرد بانک‌های تجاری موثر بوده و سازوکاری برای حفظ



www.SID.ir

Archive of SID



منافع ذینفعان بانک بوده و نظام حاکمیت شرکتی با همسوسازی منافع مدیران و سهامداران به کاهش مسایل نمایندگی در بانک کمک می‌کند.

### ۹-۳- تحلیل یافته‌های حاصل از رابطه بحران‌های مالی و عملکرد بانک‌ها

بحران مالی جهانی که در سپتامبر سال ۲۰۰۸ آغاز شد به شدت اعتماد سرمایه‌گذاران را مخدوش نمود، سودآوری شرکتی و عملکرد بازارهای سرمایه را تحت تأثیر قرار داده و بسیاری از شرکت‌ها و بانک‌ها را نابود کرد. در رابطه با اثرگذاری این بحران بر بازار سرمایه ایران دو دیدگاه وجود دارد: اولین دیدگاه این است که علیرغم اینکه بازار سرمایه ایران به دلیل کم بودن بانک‌ها و سرمایه‌گذاران بانکی و همچنین عدم حضور بانک‌های ایرانی در دیگر بورس‌ها به طور مستقیم از بحران مالی جهانی تأثیری نپذیرفته؛ اما اثرات روانی بحران بر بازار سرمایه مشهود بوده است. این اثرات سبب نگرانی سهامداران و تشکیل صف‌های طولانی فروش سهام به دلیل کاهش سودآوری برخی بانک‌های بورسی بوده است. دیدگاه دوم بیان می‌کند که بازار سرمایه ایران به دلیل واردات گسترده، کاهش قیمت نفت، کاهش تقاضای جهانی برای کالای صادراتی صنایع بزرگ و کالای برخی شرکت‌های بورسی تحت تأثیر قرارگرفته است. در راستای کاهش اثرات سوء بحران‌های مالی بر عملکرد بانک‌ها؛ دولت و بانک‌ها در اعطای تسهیلات باید به اصول نظارت، دقت در تصمیم، حفظ امانت‌داری و احتیاط پایبند باشند و از جمله اخذ وثیقه کافی برای پرداخت تسهیلات جدی گرفته شده؛ بدون توجیه مالی واقتصادی، تسهیلاتی پرداخت نشده و مشکل نکول مطالبات و جلوگیری از آن جدی گرفته شود (معوقه‌های تسهیلات رفع شود). همچنین بانک‌ها و موسسات مالی از منفعت طلبی افراطی خودداری کرده و در همه بخش‌ها به ویژه در بخش مالی برای رفع ناکارآیی‌ها چاره جویی شود و بالاخره از انتشار اوراق بهادار بدون پشتوانه و برهم زننده بازار پول و سرمایه جلوگیری شود؛ چرا که اگر از وجوه حاصل از فروش اوراق سپرده سرمایه‌گذاری عام توسط بانک‌ها، سپرده‌های قانونی اخذ نشود می‌تواند مشابه اوراق مشتقه رهنی منتشر شده در آمریکا منجر به انتشار منفعت طلبانه توسط بانک‌ها و سایر موسسات مالی شوند.

### ۹-۴- پیشنهادات حاصل از رابطه روابط سیاسی و عملکرد بانک‌ها

**به مدیران:**

- عدم بکارگیری اعضایی از هیأت‌مدیره که به دولتی یا نهادهای دولتی وابسته باشد.
- عدم واگذاری سهام به سهامدارانی که حداقل ده درصد حق رأی را داشته باشند.



www.SID.ir

Archive of SID



**به سرمایه‌گذاران:**

- طبقه‌بندی بانک‌های هدف سرمایه‌گذاری بر اساس وجود روابط سیاسی و عدم وجود روابط سیاسی.
- انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری در بانک‌هایی که دارای روابط سیاسی نیستند.
- ارزیابی عملکرد بانک‌های هدف سرمایه‌گذاری بر اساس بررسی معیارهای مختلف.

**به مراجع استانداردگذاری:**

- تدوین استاندارد لازم برای تفکیک بانک‌های دارایی روابط سیاسی نسبت به سایر بانک‌ها.

### ۹-۵- پیشنهادات حاصل از رابطه حاکمیت شرکتی و عملکرد بانک‌ها

**به مدیران:**

- استفاده بیشتر از اعضای غیر موظف در ترکیب هیأت‌مدیره.
- جدا نمودن نقش مدیر عامل از نقش ریاست هیأت‌مدیره.
- عدم ثبات مدیر عامل برای دوره زمانی طولانی‌مدت.
- تلاش برای افزایش سهام شناور شرکت.
- واگذاری سهام به سهامداران نهادی و سهامداران بالای پنج درصد.
- تأسیس واحد حسابرسی داخلی.

**به سرمایه‌گذاران:**

- رتبه‌بندی بانک‌های نمونه بر اساس میزان افشای اطلاعات حاکمیت شرکتی.
- تلاش برای سرمایه‌گذاری در بانک‌هایی که در سطح بالایی از نظر افشای اطلاعات حاکمیت شرکتی وجود دارند.

**به مراجع استانداردگذاری:**

- تدوین استانداردهای لازم برای سنجش صحیح حاکمیت شرکتی.
- الزام بانک‌ها به بکارگیری و رعایت آیین‌نامه حاکمیت شرکتی در جهت بهبود عملکرد مالی خود.

### ۹-۶- پیشنهادات حاصل از رابطه بحران‌های مالی و عملکرد بانک‌ها

- ✓ بهبود وضعیت مالی بانک از نظر فاکتورهایی نظیر سرمایه در گردش، سود خالص، بهبود ارزش بازار حقوق صاحبان سهام.



www.SID.ir

Archive of SID



- ✓ تلاش برای دسترسی به نیروی انسانی و کارکنان مهارت‌دیده و متخصص در ارزیابی و رصد اعتبارات به سرمایه‌گذاران مولد و پایدار.
- ✓ تلاش برای کنترل توان بازپرداخت منابع، سرمایه‌گذاری‌ها و ارزش‌گذاری صحیح وثایق، تضامین و کنترل فساد.
- ✓ تلاش برای کاهش اثرات ضعف کنترل‌های داخلی.

### ۹-۷-پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

- ✓ بررسی نقش ترکیب هیأت مدیره در تعدیل تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی.
- ✓ بررسی نقش اعتماد اجتماعی در تعدیل تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی.
- ✓ بررسی نقش مسئولیت‌های اجتماعی در تعدیل تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی.
- ✓ بررسی نقش افشای اطلاعات در تعدیل تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی.
- ✓ بررسی نقش خصوصیات صنعت در تعدیل تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک‌ها در شرایط بروز بحران‌های مالی.



www.SID.ir

Archive of SID



**فهرست منابع**


۱) احمدی، نرگس (۱۳۸۴) اصول ۱۴ گانه برای بهبود حاکمیت شرکتی، کمیته نظارت بانکی بال (بازل)، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری، اداره نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری.

۲) جوان، سوسن(۱۳۹۵)تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی (مطالعه موردی بانک‌های منتخب). پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه پیام نور استان تهران، دانشکده علوم اقتصادی.

۳) رحیمیان، نظام‌الدین، محمدی، حمید، صالحی‌راد، معصومه (۱۳۹۲) نقش سازوکارهای حاکمیت شرکتی در عملکرد بانک‌ها. دوره ۱، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۲، صفحه ۹۷-۱۱۹.

۴) رمضانی خوانساری، فریبا(۱۳۹۰) بحران مالی و تجارت جهانی فولاد در فرآیندیکپارچگی تجاری فولاد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.

۵) رمضانی، رامین (۱۳۹۵) بررسی رابطه بحران مالی و سودآوری و سایر شاخص‌های عملکرد در بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس، دانشکده علوم انسانی.

۶) سالاروند مجد، ابراهیم (۱۳۹۵) تاثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک های خصوصی. پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت مالی– بانکداری، دانشگاه غیر دولتی- غیر انتفاعی خاتم، دانشکده مدیریت و علوم مالی.

۷) سعدی،یاسر(۱۳۹۵) تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی روزبهان.

۸) مازندرانی، شیدا (۱۳۹۶) بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی بر عملکرد مالی و ریسک در بانکهای پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی لامعی گرگانی.

9) CarDiallo,B (2017)Corporate governance, bank concentration and economic growth. Emerging Markets Review, Volume 32, September 2017, Pages 28-37.

10) Chen, H, Liao, Y, Lin, C, &Yen,J(2018)The Effect of the Political Connections of Government Bank CEOs on Bank Performance during the Financial Crisis.Journal of Financial Stability https://doi.org/10.1016/j.jfs.2018.02.010.

11) Deniz, A, Asli, D, Harry, H, &Kebin, M(2018)Corporate governance of banks and financial stability. Volume 130, Issue 2, November 2018, Pages 327-346




www.SID.ir

Archive of SID



12) Gan, K,&Saleh, Z (2008) Intellectual capital and corporate performance of technology-intensive Companies. Asian Journal of Business and Accounting 1(1): 113-130.
13) Latan, H,Charbel, J, Chiappetta J, Beatriz, L, Sousa, J, Samuel, F,&Wam, M, S (2018) Effects of environmental strategy, environmental uncertainty and top management's commitment on corporate environmental performance: The role of environmental management accounting. Journal of Cleaner Production 180 (2018) 297 -306.
14) Naciti, V(2019)Corporate governance and board of directors: The effect of a board composition on firm sustainability performance.
15) Tessem, A(2019)The impact of corporate governance and political connections on information asymmetry: International evidence from banks in the Gulf Cooperation Council member countries. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Volume 35, June 2019, Pages 1-17

**یادداشت‌ها**

[1] Latan et al
[2] Tessem
[3] Gao et al
[4] Gao et al
[5] Tseem
[6] Naciti
[7] Chen et al
[8] Deniz et al
[9] carDiallo
[10] Salim et al
[11] Chen et al
[12] White



www.SID.ir